

FASÁDU ZBORENEJ STAVBY NEPREMALUJEŠ!

Ďakujem J. Letzovi za jeho ohlas (Filozofia, 49, 1994, č. 6, s. 384-386) na moju esej *Dráma kresťanstva v európskej kultúre* (Filozofia, 49, 1994, č. 5, s. 296-306). Dúfam, že si ju po jeho ohlase viacerí prečítajú. Ja som „drámu kresťanstva v európskej kultúre“ rozčlenil do siedmych „obrazov“, J. Letz však prakticky zareagoval iba na druhý, ktorý sa týka diela Tomáša Akvinského. Tým problematiku trochu zúžil, ale nezazlievam mu to, pretože každý sa chytí predovšetkým miesta, kde sa cíti byť trafený.

Predovšetkým chcem J. Letza uistiť, že nemám vôbec nič proti asimilácii a transformácii látok z kultúrneho prostredia do kresťanstva, pretože viem, že ešte aj ľalia vyrastená na hnojisku nežije iba zo slnka, vzduchu a rosy oblakov, ale transformuje aj látky svojho prostredia na svoju krásu a farebné vtelenie. Žiaľ, v tomistickej „svadbe Aristotela s Cirkvou“ nešlo o asimiláciu a transformáciu ideovej pôdy, ale o zmenu organizmu, o opelenie sa cudzím „pelom“, následkom ktorého šľachtentý vinič sa odrodil a miesto sladkého hrozna prinášal „trpčiaky“, miesto „práva“ „útlak“, aby som sa vyjadril obrazmi piesne proroka Izaiáša (Iz 5). Práve preto nebeský Vinohradník, ktorý vysadil kresťanskú vinicu, odstránil jej ploty a dovolil, aby ju zarástli bodľačie a trnie a divá zver si v nej urobila príbytky, o čom svedčí celý novoveký vývoj až do dnešných dní. Preto si ani nemyslím, že „jadro problému“ tvorí otázka, či stredoveká cirkev „mohla“, alebo nemohla „vytvoriť vlastnú, zo seba odvodenú kultúru“, ale to, že sa to od nej (na zemi i na nebi) očakávalo a že sa tak nestalo, a to predovšetkým vinou práve tomizmu a tomistov. Diametrálny rozdiel v hodnotení tomistickej scholastiky J. Letzom a mnou súvisí okrem rôznosti perspektív predovšetkým s rôznosťou spôsobu myslenia. Kým J. Letzovi je Cirkev nemennou veličinou, ktorá zostáva nezmeniteľne „nevinná“ a „svätá“, mne (i v dejinnom myslení Biblie) sa aj z „nevesty“ (Božej a Kristovej) môže stať „pobehlica“, z „Jeruzalema“ (i Ríma) Sodoma, a tak oblasť Božieho hnevu.

Filozoficko-teologický chrám metafyzického realizmu postavený Tomášom bol počas novovekého filozofického vývoja zborený a zostali z neho len trosky v hlavách kresťanov. To je historický fakt, o ktorom som nechcel nikoho „presviedčať“. Na vedomie ho neberú iba neotomisti, pretože jedine v ich hlavách zostal stáť, a to jedine preto, lebo neprešli procesom kritiky novovekého filozofického vývoja. Oni sú presvedčení, že iba omietka fasády tohto chrámu popraskala či opadala a že postačí ju len premaľovať, a to aj primiešaním nových farieb (personalizmu alebo aj existencializmu), aby sa javila „modernejšou“, ako to robí celá plejáda neotomistov i „historikov filozofie“, ktorých Letz v súvislosti s novším hodnotením Tomášovho diela spomína. To všetko je však iluzórna a márna námaha. Fasádu zborenej stavby nepremaľuješ! Ani novú stavbu tým nepostavíš!!

Škoda, že sa J. Letz ako kresťanský inteligent nevyjadril ku kalvárii katolíckeho modernizmu, k čomu som vo svojej eseji vyzýval. Veľmi rád by som sa bol dozvedel niečo o jeho postoji, a to tým viac, že aj v katolíckom modernizme išlo o vytvorenie novej, dobe primeranej syntézy medzi kresťanstvom a moderným kultúrnym svetom. Išlo však o antitomistickú syntetizáciu, ktorú práve preto neotomisti a ich antikvarizovaní pomáhači znemožnili.

Drámu kresťanstva v európskej kultúre možno podľa spôsobu jej interpretácie rozdeliť do troch dejstiev. V prvom vládla typologická (niektorí: mytologická) paradigma, potom v stredoveku metafyzická (dogmatická) paradigma a počas novoveku kritická paradigma. V našej dobe ide o zmenu paradigmy, a tak o novú paradigmu. Niektorí píšú jednoducho o postmodernej paradigme, ktorá si uvedomuje jednostrannosti kritickéj paradigmy, iní sa ju pokúšajú aj charakterizovať a v súvislosti s rozkvetom filozofie jazyka a literárnej lingvistiky píšú o lingvistickej paradigme ako postkritickéj paradigme, ktorá by mala vystriedať kritickú. Nech je tak či onak, jedno je isté, že nová paradigma ani v kresťanstve - ak má byť na úrovni doby - určite nebude ani mytologická, ani metafyzická. To znamená, že sa ani po kritickéj epoche novoveku nevrátíme do stredoveku a k Akvinského metafyzike.

Z povedaného vyplýva, že uprostred úpadkového kresťanstva našej doby ma ani Letzovo horlivé poukazovanie na veľkoleposť Tomášovho diela nezabavuje tragického pocitu z pádu kresťanstva v európskej kultúre. Preto ako vrana na suchom konári len ďalej hudiem variácie na slová vyjadrené básnikom: „Je súdny deň a sviečka v nás horí z obidvoch koncov“. Kresťanstvo prehralo svoj tisícročný zápas o „zasľúbenú krajinu“ v európskej kultúre a padlo v nej prv, ako sa na jej javisku zjavil komunizmus a fašizmus. Cirkev sa stala ideovou mŕtvou a aj podľa Písma, kde je mŕtvola, tam sa zhromažďujú supy.

Nakoniec by som chcel prítvrdiť záver svojej eseje. Aj keď v súvislosti so zabarikádovaním sa rímskokatolíckej cirkvi do samospravodlivosti a „neomylnosti“ neverím v možnosť obnovy Cirkvi ako celku, predsa som v závere svojej eseje artikuloval nádej na vznik nového. Formuloval som to však metaforicky, a preto moja formulácia vyznieva značne objektivisticky. Práve to chcem relativizovať, pretože v dejinách nové nevzniká samočinne, ale iba obetavou tvorbou. Preto svoj pohľad z diaľky vyvažujem pohľadom zblízka. Ak sa aspoň časť kresťanov zbaví samospravodlivosti a nájde cestu pokánia, t. j. sebakritiky a odhaľovania tisícročných hriechov Cirkvi, potom sa Boh možno zmiluje nad nimi a „snád“ („úľaj“ starozmluvných prorokov) dá vyrásť novému výhonku, schopnému nových syntéz, asimilácií a transformácií látok svojho ideového prostredia, čoho starý organizmus Cirkvi už vôbec nie je schopný, a práve preto sa stáva predmetom ohňa podsvetia, kde „červ neumiera a oheň nehasne“ (Mk 9,44).

Karol Nandrásy

Prof. Karol Nandrásy, Evanjelická bohoslovecká fakulta UK, Svoradova 1
815 95 Bratislava, SR